

Sygn. akt II Ca 798/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 sierpnia 2022 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia SO Mariusz Broda

po rozpoznaniu w dniu 3 sierpnia 2022 r. w Kielcach

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Ł. N. (1)

przeciwko Skarbowi Państwa - Komendantowi Powiatowemu Policji w B. Skarbowi Państwa - Prokuratorowi Rejonowemu w B.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda Ł. N. (1)

od wyroku Sądu Rejonowego w B.

z dnia 25 marca 2022 r. sygn. akt I C 101/21

uchyla zaskarżony wyrok, znosi w całości postępowanie przed Sądem Rejonowym w Busku - Zdroju i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Kielcach – III Wydziałowi Karnemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt II Ca 798/22

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25.03.2022r. Sąd Rejonowy w B.:

- w pkt. I oddalił powództwo Ł. N. (1) przeciwko Skarbowi Państwa – Komendantowi Powiatowemu Policji w B., Prokuratorowi Rejonowemu w B. o zasądzenie kwot – odpowiednio – 18 000 zł i 10 000 zł;

- w pkt. II zasądził od Ł. N. (1) na rzecz Skarbu Państwa – Komendanta Powiatowego Policji w B. kwotę 3600 zł tytułem kosztów procesu;

- w pkt. III przyznał od Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w B. adwokatowi J. Ł. kwotę 2952 zł tytułem wynagrodzenia za udzieloną z urzędu na rzecz powoda pomoc prawną.

Podstawy faktyczne i prawne takiego rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji przedstawił w pisemnym uzasadnieniu (k.125-139). Z jego treści w szczególności wynika, że powód dochodził w/w kwot jako zadośćuczynienia za: „bezpodstawne” zatrzymanie w dniu 17.11.2020r. – przez funkcjonariuszy KPP w B. oraz „bezprawne” zatrzymanie i doprowadzenie – na podstawie postanowienia Prokuratora Prokuratury Rejonowej w B. – na badanie psychiatryczne w dniu 9.03.2021r. Sąd Rejonowy rozpoznał sprawę, analizując ustalony stan faktyczny w płaszczyźnie przepisów art. 417, 23, 448 – kc, zaznaczając, że nie bada przesłanek z art. 552 kpk, bo ocena przesłanek odszkodowania za niesłuszne

zatrzymanie odbywa się w innym trybie i odrębnym postępowaniu, a w tej sprawie zostały jedynie zbadane – zgodnie z literalnym brzmieniem pozwu i wskazaną przez fachowego pełnomocnika podstawą prawną roszczenia (art. 417 kc) - jedynie to, czy zachowanie funkcjonariuszy Skarbu Państwa naruszyło dobra osobiste powoda i takowej zależności Sąd nie stwierdził.

Wyrok w całości zaskarżył pozwany. W wywiezionej apelacji (k.146-147; 148-150) zarzucił naruszenie art. 233 kpc, art. 98 § 1 kpc, błąd w ustaleniach faktycznych – w sposób szczegółowo opisany w treści zarzutów (k.148). Wobec tego wniósł o:

1/ zmianę zaskarżonego wyroku w pkt. I i zasądzenie na rzecz powoda od Skarbu Państwa – Komendanta Powiatowego Policji w B. kwoty 18 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty oraz od Skarbu Państwa – Prokuratora Rejonowego w B. kwoty 10 000 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia doręczenia odpisu pozwu do dnia zapłaty;

2/ zmianę zaskarżonego wyroku w punkcie II poprzez nieobciążanie powoda kosztami procesu;

3/ zasądzenie od „pozwanym” na rzecz powoda kosztów procesu według norm prawem przepisanych za obie instancje;

4/ przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, albowiem nie zostały one uiszczone w całości ani w części.

Pozwany Skarb Państwa – Komendant Powiatowy Policji w B., w odpowiedzi na apelację wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się zasadna, o ile doprowadziła do uchylecia zaskarżonego wyroku, zniesienia w całości postępowania przed Sądem Rejonowym w Busku - Zdroju i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Kielcach – III Wydziałowi Karnemu, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach instancji odwoławczej.

Sąd Rejonowy rozpoznał sprawę w warunkach nieważności postępowania.

Stosownie do treści art. 378 § 1 kpc sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji; w granicach zaskarżenia bierze pod uwagę nieważność postępowania. Jedną z przyczyn tej ostatniej jest stan, w którym sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której właściwy był sąd okręgowy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

Nie ulega żadnej wątpliwości to, że podstawą faktyczną dochodzonego przez Ł. N. (1) od Skarbu Państwa zadośćuczynienia w kwotach – odpowiednio 10 000 zł i 18 000 zł były dwa eksponowane na uzasadnienie takiego żądania zdarzenia, łącznie z okolicznościami w jakich one nastąpiły i miały swój przebieg. Bezspornie chodziło, po pierwsze o zatrzymanie Ł. N. (1) przez funkcjonariuszy KPP w B. w dniu 17.11.2020r., co jak wynika z protokołu zatrzymania (k. 78) nastąpiło w trybie art. 244 § 1 kpk, art. 15 a ustawy o Policji, po drugie - o zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie Ł. N. (1) w na badanie psychiatryczne w dniu 9.03.2021r., co jak wynika z postanowienia Prokuratora Prokuratury Rejonowej z dnia 5.03.2021r. o zatrzymaniu i doprowadzeniu osoby podejrzanej (k.55) nastąpiło w trybie art. 247 § 1 kpk. Podkreślenia wymaga i to, że Ł. N. (1) konsekwentnie negował zasadność, legalność, słuszność tych zatrzymań, a jego argumentacja sprowadzała się do zakwestionowania podstaw faktycznych i prawnych tych czynności. W tym upatrywał doznanej krzywdy i z tego wywodził roszczenie o zadośćuczynienie z tego tytułu.

Sąd Rejonowy dostrzegając podstawę i tryb dochodzenia zadośćuczynienia za niesłuszne zatrzymanie – w przepisie art. 552 kpc, nietrafnie wykluczył jego zastosowanie do rozpoznania tej konkretnej sprawy, czego konsekwencją było nie tylko rozpoznanie jej w niewłaściwym trybie, ale także i przez niewłaściwy sąd.

Zgodnie z treścią art. 417 § 1 kc za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa wykonujący tę władzę z mocy prawa. Przepis ten stanowi zatem

podstawę prawną odpowiedzialności Skarbu Państwa co do samej zasady, której zaistnienie może dopiero otwierać drogę do sformułowania skonkretyzowanych roszczeń, w tym i tego o zadośćuczynienie – na podstawie art. 445 § 2 kc – za krzywdę wyrządzoną pozbawieniem wolności. W związku z tym nie można było tracić z pola widzenia przepisu art. 421 kc, z którego wprost wynika, że art. 417, 417¹, 417² – kc nie stosuje się, jeżeli odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy publicznej jest uregulowana w przepisach szczególnych. Do tych ostatnich zalicza się właśnie przepis art. 552 kpk (p. także J. Gudowski komentarz do kodeksu cywilnego – syst. inf. pr. Lex; postanowienie SN z dnia 28.05.2021r., IV CSK 49/21). Zgodnie z art. 552 § 1 kpk oskarżonemu, który w wyniku wznowienia postępowania, kasacji lub skargi nadzwyczajnej został uniewinniony lub skazany na łagodniejszą karę, służy od Skarbu Państwa odszkodowanie za poniesioną szkodę oraz zadośćuczynienie za doznaną krzywdę, wynikłe z wykonania względem niego w całości lub w części kary, której nie powinien być ponieść. Zaś stosownie do art. 552 § 4 kpk odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania. Innymi słowy, w tym ostatnim przepisie przewidziano odszkodowanie lub zadośćuczynienie za zastosowanie m.in. jednego z dwóch środków przymusu, tj. zatrzymania w trybie art. 244 kpk, czy w trybie art. 247 kpk (p. także Wyrok SA w Białymstoku z dnia 10.03.2005r., II AKa 334/04). Powiązanie tego przepisu z § 1 art. 552 kpk prowadzi do wniosku, że wskazane tu roszczenia przysługują tylko wtedy, gdy na skutek zastosowania tych środków poszkodowany faktycznie został pozbawiony wolności. Przepisy zawarte w art. 552 kpk stanowiące podstawę dochodzenia określonych w nim roszczeń zawierają normy materialnoprawne z uwagi na cywilny charakter roszczeń tam określonych. Ustawodawca jednak przesądził o tym, że roszczenie o charakterze cywilnym jest dochodzone nie w postępowaniu cywilnym, ale z uwagi na podstawę odpowiedzialności – w postępowaniu przed sądem karnym. Dlatego też do określonych w tym przepisie roszczeń zastosowanie mają instytucje prawa cywilnego materialnego. Natomiast już sposób dochodzenia tych roszczeń regulują przepisy zawierające normy procesowe, jak np. odnoszące się do wniosku o odszkodowanie, właściwości sądu, składu sądu, stron postępowania - art. 554 kpk (p. także D. Świecki komentarz do kodeksu postępowania karnego – syst. inf. pr. Lex oraz uzasadnienie uchwały SN z 28.10.1993 r., I KZP 21/93). Zadośćuczynienie za doznaną krzywdę w rozumieniu art. 552 § 1 i 4 kpk to odszkodowanie za szkodę niematerialną wynikłą z niesłusznego skazania lub warunkowego umorzenia postępowania, niesłusznego zastosowania środka zabezpieczającego albo niesłusznego stosowania środków przymusu. Zatem nie tylko jest ono analogicznie rozumiane jak zadośćuczynienie o jakim mowa w art. 444 § 1, 445 § 2, 448 – kc, ale przepisy te mają odpowiednie (co nie oznacza wprost) zastosowanie w postępowaniu karnym – w trybie art. 552 kpk (p. także przywołany wyżej komentarz D. Świeckiego; orzecznictwo SN publikowane w syst. inf. pr. Lex do art. 552 kpc; także Wyrok SA w Warszawie z dnia 11.07.2019r., II AKa 81/19). Dlatego też przy ocenie kwestii niewątpliwie niesłusznego zatrzymania – w postępowaniu w trybie i na podstawie art. 552 kpk - ocenia się, czy zastosowanie tego środka przymusu procesowego nastąpiło zgodnie z przepisami prawa, a tym samym czy nie spowodowało dolegliwości, jakiej osoba zatrzymana nie powinna była doznać. Podkreślenia wymaga i to, że analiza tego zagadnienia powinna nastąpić w aspekcie całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie, w której doszło do zatrzymania, a znanych w dacie orzekania w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia (p. także uchwała SN z 23.05.2006 r., I KZP 5/06; wyżej przywołany już komentarz do kpk). Nie ulega wątpliwości, że ustalając wysokość kwoty zadośćuczynienia za doznaną krzywdę należy brać pod uwagę nie tylko czas trwania odbytej kary i warunki jej odbywania, lecz również skutki jakie niesłuszne skazanie wywołało dla dobrego imienia skazanego, negatywne przeżycia psychiczne, wiążące się z faktem skazania i odbywania kary, negatywne skutki o charakterze niematerialnym w zakresie zdrowia poszkodowanego. Stąd wysokość zadośćuczynienia zależy w szczególności od długości okresu, w ciągu którego wnioskodawca był niesłusznie pozbawiony wolności. Kolejnymi przesłankami determinującymi rozmiar krzywdy, a co za tym idzie o należne zadośćuczynienia są warunki pobytu w areszcie (miejsce zatrzymania), możliwość korzystania z opieki medycznej i psychologicznej, możliwość utrzymywania kontaktu z rodziną, kwestia, czy stosowano wobec osoby pozbawionej wolności w sposób bezprawny przemoc, a także wpływ izolacji na życie i zdrowie osoby bezprawnie pozbawionej wolności przy uwzględnieniu jej zawodowej i społecznej roli (porównaj np. wyrok Sądu Najwyższego z 20 października 2011 r. IV KK 137/11, OSNKW 2011/11 poz. 105; postanowienie Sądu Najwyższego z 20 lutego 2014 r. V KK 379/13; wyrok Sądu Najwyższego z 12 lutego 2014 r. IV KK 151/13; wyrok Sądu Najwyższego z 10 grudnia 2015 r. II KK 275/15; postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2018 r. V KK 39/18; wyrok SN z dnia 18 sierpnia 2000 r., II KKN 3/98).

To wszystko prowadzi do wniosku, że tak zidentyfikowane kryteria ustalenia rozmiarów krzywdy i należnego poszkodowanemu zadośćuczynienia – za niesłuszne zatrzymanie – na potrzeby rozpoznania sprawy w trybie i na podstawie art. 552 i nast. kpk, w istocie „pochłaniają” przesłanki pozwalające określić rozmiary krzywdy i wysokość należnego zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 kc w zw. z art. 444 § 1 kc, art. 445 § 2 kc, czy art. 448 kc. Warto w tym miejscu jedynie podkreślić, że przepisy te nie są stosowane „zamiennie”, bo o ile art. 445 § 1 kc poprzez związek z art. 444 § 1 kc może mieć zastosowanie tylko do przypadków, w których źródłem krzywdy jest uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, to już art. 445 § 2 kc ma zastosowanie wówczas kiedy źródłem krzywdy pozostaje samo pozbawienie wolności (a więc bez uszkodzenia ciała, czy rozstroju zdrowia). Z kolei art. 448 kc, może mieć zastosowanie wówczas kiedy krzywda została wywołana każdym innym niż pozbawienie wolności naruszeniem dobra osobistego, jak np. godności (tj. poczucia własnej wartości), czy czci człowieka (tj. dobrego imienia, dobrej sławy), które co oczywiste – mogą także być konsekwencją samego pozbawienia wolności. To, rzecz jasna, należy uwzględnić także przy odpowiednim, ale precyzyjnym, stosowaniu tych przepisów w postępowaniu karnym w trybie art. 552 i nast. kpk.

Reasumując, dotychczas przytoczone przez Sąd Okręgowy, mające ugruntowane potwierdzenie w literaturze przedmiotu i orzecznictwie, uwagi odnośnie wykładni art. 552 kpk w sposób jednoznaczny potwierdzają tezę, że zgłoszone przez Ł. N. (1) żądanie zadośćuczynienia – od Skarbu Państwa – za niesłuszne zatrzymania, winno być rozpoznane w postępowaniu karnym, a nie cywilnym, tj. tj. w trybie i na podstawie art. 552 kpk, przy odpowiednim zastosowaniu w/w przepisów kc. Nie znalazł zatem usprawiedliwienia pogląd Sądu Rejonowego sprowadzający się do swego rodzaju „fragmentacji” faktów uzasadniających zgłoszone do rozpoznania żądanie, z ich „podziałem” na te, które mogłyby mieć znaczenie dla rozpoznania sprawy o ochronę dóbr osobistych (art. 448 kc) i na te, które mogłyby nabrać relewantności w postępowaniu toczącym się w trybie art. 552 kpk. Z przyczyn już dostatecznie wyjaśnionych taka konstrukcja nie mogła znaleźć jurydycznego oparcia, skoro tryb i prawnomaterialna podstawa wynikająca z art. 552 kpk obligowała do oceny zasadności wniosku o zadośćuczynienie z uwzględnieniem wszystkich całokształtu faktów ilustrujących w/w „zatrzymania”, relewantnych z punktu widzenia także i mających odpowiednie zastosowanie właściwych norm prawa materialnego. Dodatkowo przypomnieć jedynie należy, że sąd w postępowaniu cywilnym nie jest związany przepisem prawa materialnego, do którego odwołuje się strona – na uzasadnienie zgłoszonego żądania, prawo materialne stosuje bowiem z urzędu. Pełną aktualność zachowuje bowiem zasada *da mihi factum dabo tibi ius*.

Chociaż sam niewłaściwy tryb rozpoznania sprawy przez Sąd Rejonowy (który co do zasady podlegał badaniu z urzędu – art. 201 § kpc), tj. tryb procesu cywilnego stanowił uchybienie procesowe, to oczywiście nie skutkowało to jeszcze nieważnością postępowania. Przyczyną tej ostatniej było natomiast to, że w sprawie orzekł Sąd Rejonowy, w sytuacji, kiedy właściwy był Sąd Okręgowy (art. 554 § 1 kpk; art. 379 § 6 kpc). Taki kierunek rozumowania co do zasady dodatkowo znajduje potwierdzenie także w orzecznictwie (p. wyrok SA z Gdańsku z dnia 3.02.2010r., I ACa 1227/09).

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 4 kpc orzekł jak w sentencji. Wyjaśnić należy jeszcze jedną kwestię. Mianowicie Sąd Okręgowy rozpoznał sprawę w postępowaniu apelacyjnym w dalszym ciągu procesie, co oznaczało odzwierciedlenie „układu podmiotowego” w wydanym wyroku - dotychczas ukształtowanego w postępowaniu zainicjowanym przez Ł. N. (1). Innymi słowy, nawet w konsekwencji wyprowadzonych wniosków co do trybu postępowania karnego – stosownie do art. 552 kpk, Sąd Okręgowy nie mógł, co oczywiste, rozpoznać sprawy w tym trybie, a więc z wniosku Ł. N. (1) – o odszkodowanie, z udziałem Skarbu Państwa i Prokuratora Rejonowego w B.. Zasadą jest bowiem tryb procesowy, a postępowania odrębne stanowią wyjątek od tej reguły (art. 13 § 1 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc). Rzecz jasna tryb postępowania uregulowany w art. 552 i nast. kpk. nie stanowi żadnego z postępowań odrębnych w rozumieniu art. 13 § 1 kpc. Zatem ten w/w „właściwy układ procesowy” (kształtowany regulacją art. 552 i nast. kpk) znajdzie dopiero odzwierciedlenie przy rozpoznaniu sprawy przez Sąd Okręgowy – III Wydział Karny.

(...)

ZARZĄDZENIE

(...)

(...)

(...)

(...)

(...)

(...)